

Tale til SønderhoDag 2024.

Tak for invitationen til at holde talen, her ved årets SønderhoDag. Jeg betragter, og anser det for et fint træk - og rigtig god stil, at give ordet til en person, der har tilladt sig at harcelere lidt over Fonden Gl. Sønderho's relation og - efter min mening, begrænsede engagement, i den lokale musik, med alle dens interessante facetter og finurligheder.

Jeg er barn og ung af en generation, hvor KRITIK var udtryk for interesse - vigtigt, naturligt og et must, hvis dialog og udvikling skal gå 'hånd i hånd' med tradition, historik, forståelse - men også udvikling, og jeg skal ikke lægge skjul på, at jeg, igennem de seneste par år, har beklaget mig lidt over fondens tilsyneladende manglende tiltag i forhold til den lokale, unikke, berømte og stadig levende dansemusik-tradition, som denne by - helt enestående, råder over.

Da jeg ikke har fået noget specielt 'opdrag' mht. talen, har jeg besluttet, at bruge min taletid på at hylde de spillemænd, dansere og 'aktører' der - hver på deres måde, har været med til at bruge og bringe traditionen videre, og vi kunne passende tage udgangspunkt i et citat fra Niels Møller Kromanns vigtige historiske værk, Fanøs Historie - og starte med et citat fra værket ang. Kromanns opfattelse af øens SPILLEMÆND:

“Spillemænd er ikke musikere og mindre kunstnere. Håndværkere kan de heller ikke kaldes, omend de, ved deres spill har fortjent ikke så små summer, der har være et kærkomment bidrag til hjemmets udgifter. De gamle spillemænd spillede ikke efter noder; det var en medfødt gave at kunne håndtere et musikinstrument. Det er særligt enkelte slægter, der gennem flere generationer har besiddet denne evne. I Sønderho var det slægterne Brinch og Sonnichsen. Børnene af disse slægter var ikke ret gamle, inden de stjal sig til at traktere faderens violin”.

Fanø-musikken har en markant særstilling indenfor dansk traditionsmusik - og HVORFOR NU DET?

For det første, er der tale om en meget lokal tradition og et ganske helstøbt og karakteristisk repertoire, der består af ca. 120 melodier, hvoraf ca. 100 melodier stadig er aktivt spillede. Repertoiret er en blanding af gamle 1700-tals polskdanse, der var kendt og anvendt i det meste af Vestdanmark, i lokale versioner.

Der er en del eksempler på melodier, som ikke er kendt i det øvrige Danmark og som må betragtes som hjembragt og husket fra sømændenes rejser til fremmede lande, og enkelte melodier kendes i versioner fra både Holland, Tyskland og det øvrige Skandinavien.

Desuden består repertoiret af en del populære viser, der var kendt og anvendt over hele landet - og som er tilføjet danse-repertoiret op igennem 1800-tallet.

En anden ting, der gør Fanø-musikken unik, interessant og helt speciel, er det faktum, at musikken aldrig har været væk og ude af brug, d.v.s. at traditionen, bærer på - og udtrykker en helt speciel og vigtig kontinuitet, der gør den troværdig og en vigtig del af en lokal identitet.

Et tredje element, der gør traditionen unik og interessant, er det faktum, at musikken, for en stor dels vedkommende, er båret og viderebragt af de to familier: **SONNICHSEN** og **BRINCH**, igennem 6 generationer - og jeg kan ikke lade være med at citere min gamle mentor og læremester, Frits Brinch, der engang tog mig 'i skole' med flg. kommentar: "Sønderho-musikken er noget man enten er født ind i - eller må gøre sig fortjent til !!"

Det betyder jo så, at man som barn allerede var præsenteret for musikken, melodi-materialet og den specielle funktion som spillemanden udfyldte i lokal-samfundet og alt dette blev en selvfølgelig del af familiens identitet og kulturelle DNA, men også med til at give musikken en evident karakter og et egalt

udtryk, med karakteristiske vendinger og specielt 'swing' i frasering og spillemåde.

Desuden er der en slags historisk lige linje - og samklang i det forhold, at sejlskibstiden, i det lille samfund, naturligvis bød på en tilværelse i afsavn, sorg, dødsfald, fravær af forsørger og sønner der gik til, under arbejdet på søen - og katastrofen der altid 'lurede lige om hjørnet' - og igennem de gamle spillemænds begreb 'hjertespil' at udtrykke disse følelser og formulere hele denne usikre del af livet i et søfarts-samfund - At samles - skilles ad.

En helt anden - og enorm vigtig ting, der adskiller Sønderho-traditionen fra anden dansk traditionsmusik - og dans, er - at det faktisk eksisterer i 'levende live' og desuden overleveret fra spillemand til spillemand - og stadig har noget at sige det 'moderne menneske', og vi har igennem de seneste 10 år oplevet en stadig stigende interesse for specielt de lokale danse - hvilket jo er fantastisk og stadig 'social lim' i en både digital og delvis fremmedgørende verden, med hang til hurtige oplevelser, AI-agtig fordybelse og indlæring via YouTube.

Alt har imidlertid sin tid - Sonnichsen og Brinch familiernes engagement og tilgang til den lokale musik-udøvelse stoppede brat med Erlings Brinchs alt, alt for tidlige bortgang, og vi står nu stadig i en slags momental vadested, hvor kun tiden vil vise, om traditionen med dens vitale, unikke og egnsspecifikke karakteristika - vil overleve tidens tand og det digitaliserede samfunds opfattelse af viden, habilitet, fordybelse og tid.

Hvorfor står vi her så idag?

Op igennem 1920-erne, var der en gruppe mennesker, der var - og blev opmærksomme på det lille søfartssamfunds kvaliteter og betydning. Denne gruppe var repræsenteret ved lokale kunstnere, byens læge, den lokal fotograf, den lokale toldkontrollør, den lokale historiker og fabrikant, samt nogle

lokale, hvor bl.a. sønderho-spillemanden, Peder Brinch var involveret på musik-siden, i det foreberedende arbejde. I første omgang drejede det sig om en større renovering og køb af Sønderho Mølle og øvrige virkeområder kom hurtigt til. Ændringerne indenfor søfarten bevirkede, at fraflytning blev et helt evidenter problem og ligeledes midlerne til at holde bygningsmassen i passende orden.

Allerede i Fonden Gl. Sønderho's etableringsperiode i 1927 og ved selve oprettelsen i 1928 var musikken, dansen og dragterne i spil og havde et vigtigt fokus.

Tiden er gået, og bevarelsesforeningen, Fonden Gl. Sønderho fylder snart 100 år - det er smukt, det er flot og repræsenterer så meget vigtigt arbejde for denne bys identitet og liv.

KULTUR og TRADITION er ikke nødvendigvis elementer, der pr. automatik eksisterer, gror og udvikles sammen - og man kan, måske lidt højstemt sige, at ved siden af opmærksomhed, fokus og interesse, behøver kultur og tradition: Identitet, unitet, sammenhold, fordybelse - og lidt penge;-)

Alle disse fordringer og betingelser, passer ligeledes på vores lokale musik-tradition, som vigtig del af den lokale kultur.

Det er derfor enorm glædeligt, vigtigt og nødvendigt, at der - i fondens regi er oprettet et permanent udvalg, som har fokus på musikkens og dansens område, således at den egenart og det særkende den lokale musik, dans og fest-kultur indeholder og udtrykker, ikke forsvinder i 'udviklingens centrifuge'.

Når alt dette er sagt, kunne man så fx forestille sig et Sønderho uden Fonden Gl. Sønderho's eksistens og påvirkning?

NEJ VEL?

Møllen ville være revet ned - formentlig sammen med Møllegården - boldbanen kapitaliseret og bebygget med mere eller mindre tvivlsomme sommerhuse. Halvdelen af byens huse, ville formentlig være skalmurede med plastic-vinduer, forskansede bag allehånde flethegn og elegante perlegrus og flis-løsninger. Desuden ville byens smukke grønninger sansynligvis være bebyggede med lækre ferielejligheder.

Desuden kan Fonden Gl. Sønderho's betydning igennem årene - for selve byen med de smukke huse, såvel som vedligeholdelsen af de gamle dragter og betydningen af de gamle, lokale danse - på ingen måde overvurderes;-)

OUTRO:

For øjeblikket pågår en interessant og vigtig debat om hvad min avis igår, i en forside-kommentar, kaldte 'Flokdyret på ferie - turisme er godt, men det kan let blive for meget'

For ca. 20 år siden læste jeg en artikel om TURISME contra KULTURISME. Dengang - før erkendelsen af klima-krisen, var problemet en for massiv, god gammeldags hyber-turisme med blikket stift rettet mod avance, bundlinje, forøget omsætning og andre merkantile herligheder; men lad os nu ikke glemme at værne om de oplagte og meget smukke værdier vi har i vores lille skipperby, og fortsat velkomme sommer-gæsterne som gode og kloge eksponenter for KULTURISMEN - og huske på, at vi jo - først og fremmest laver alt dette for hinanden.

TAK FOR ORDET - OG HAV EN GOD SØNDERHO-DAG.